

A MAGYAR GABONATERMELŐ GAZDASÁGOK MŰKÖDÉSI VERSENYKÉPESSÉGE

FOGARASI JÓZSEF – TÓTH JÓZSEF dr.

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmányban megvizsgáltuk, hogy miként alakult a magyar gabonatermelő gazdaságok működési versenyképessége az 1998-2002 közötti tesztüzemi adatok alapján méret, típus, földminőség és az adott üzem vezetőjének életkora szerinti csoportosításban. A működési versenyképesség becslésének alapját az egyéni inputra jutó maximális output szerinti legjobb gyakorlat határvonalához mért rangsorolás képezi. Az OCRA-modell eredményei szerint a gabonatermelők működési versenyképességének instabil javulását figyelhetjük meg a vizsgált időszakokra és üzemekre vonatkozóan. A vizsgált gabonatermelő vállalkozások esetében a nagyobb méretűeknél jobb működési versenyképesség figyelhető meg a kisebbekhez képest. A gabonatermelésre szakosodott gazdaságok jobb működési versenyképességet értek el, mint az állattenyésztésre, vagy vegyes gazdálkodásra szakosodott gabonatermelő vállalkozások. A földminőség szerinti csoportosításban az elvárt eredményt kaptuk: minél jobb minőségű termőföldön gazdálkodtak a gabonatermelők, annál kedvezőbb működési versenyképességet tudtak elérni. A 40-50 év közötti gabonatermelő döntéshozók érték el a legjobb működési versenyképességet.

A magyar gabonatermelő gazdaságok versenyképességét vizsgáltuk az Európai Unióhoz való csatlakozást megelőző időszakban tesztüzemi adatok alapján. Elemzésünk célja a magyar gabonatermelő gazdaságok belpiaci, üzemszintű versenyképességének tanulmányozása a működési versenyképesség (operational competitiveness ratings analysis, OCRA) módszerével. Azoknak a gazdaságoknak a működési versenyképességét tanulmányozzuk, amelyeket 1998-ban beválogattak a magyar tesztüzemi adatbázisba és a megfigyelt időszakban a tesztüzemi rendszer adatszolgáltatási körébe tartoztak, továbbá összes mezőgazdasági termőterületükön gabonát termesztettek. Vizsgálatunk nem terjedt ki a kiválasztott mezőgazdasági vállalkozások nem-

zetközi versenyképességének tanulmányozására, tekintettel a hasonló üzemszintű adatok beszerzésének nehézségére. A működési versenyképesség alakulása mindazonáltal meghatározó lehet a nemzetközi versenyképesség, az Európai Unió közös piacán érvényesülő versenyképesség szempontjából.

Először áttekintjük az *üzemszintű* vizsgálatunk szempontjából lényeges versenyképességgel foglalkozó főbb kutatások megállapításait, majd ezt követően a működési versenyképesség rövid bemutatása következik. Az eredmények bemutatása előtt ismertetjük a felhasznált adatok főbb jellemzőit. A működési versenyképesség (OCRA) módszerét *Parkan és Wu (1999)* leírása alapján alkalmaztuk.

A mezőgazdasági termelők versenyképességének tanulmányozásakor *Hughes (1998)* megállapítja, hogy a magyar intenzív nagyüzemi búza-, kukorica- és árpatermesztés a hazai termelői árakra alapuló TFP¹ indexek szerint nem hatékony, viszont a nemzetközi termelői árakat felhasználó DRC² mutatók alapján van komparatív előnye a magyar gabonának. A vizsgálat szerint a gabonatermesztésben megfigyelhető, hogy a kisebb méretű gazdaságok hatékonyabbak a nagyobbaknál a TFP vizsgálatok alapján, míg a DRC mutatóval végzett vizsgálatok ezzel szemben azt jelezték, hogy a nagyobb méretű gazdaságok, alacsonyabb hatékonyságuk ellenére a legversenyképesebbek nemzetközi viszonylatban. *Banse et al. (1999)* DRC vizsgálataik alapján a nagyobb méretű gabonatermelő gazdaságokat nemzetközileg versenyképesebbnek tartják a kisebb méretűeknél. Ezt a következtetést erősíti meg *Gorton és Davidova (2001)* is tanulmányukban a DRC számításokra támaszkodó versenyképességi elemzésükben.

A magyar agrárexport általános versenyképessége romlott mind az Európai Unióban, mind a világpiacon, viszont néhány termék esetében – ezek közé tartoznak a *gabonafélék* – *javult a specifikus versenyképesség Fertő (2004, 2001)* 1992-2000 közötti időszakra kiterjedő konstans piaci részesedés (Constant Market Share, CMS) módszerével elvégzett vizsgálata alapján. A magyar gabonafélék versenyképességét nem sikerült ja-

vítani az Európai Unióban 1992-2001 közötti időszakban, annak ellenére, hogy gabonaexport növekedése tapasztalható a megfigyelt időszakban (*Fogarasi, 2003b*). A magyar gabonafélék export dinamikájából következik, hogy a közép-kelet-európai térségben javultak az ágazat verseny feltételei (*Fogarasi, 2003a*). A kereskedelmi teljesítmény mérésére összpontosító kutatási előzményekből megállapíthatjuk, hogy a magyar gabonatermesztők rendelkeznek versenyelőnyökkel az Európai Unióban, de csökkenés figyelhető meg a csatlakozás előtti, 2001. évig terjedő időszakban.

A versenyképességi vizsgálatok két főbb típusával találkozunk a szakirodalomban. Az egyik elemzési keretben költség-ár adatok, míg a másikban külkereskedelmi adatok alapján következtetünk a termékek, ágazatok, illetve vállalkozások versenyképességére. Ezen mikroökonómiai szintű³ versenyképességi vizsgálatok elvégzésére jól kanonizált módszerek állnak rendelkezésünkre (*Ezeala-Harrison, 1999*). A működési versenyképesség módszerét választottuk, mert a parametrikus modelleknél megszokottakhoz képest ezen modell esetében nincs megkötés a vizsgált időszak hosszára.

A *működési versenyképesség*⁴ a relatív teljesítmény mérésére alkalmas nem parametrikus modell, amellyel az adott mintában szereplő vállalatokat a „legjobb gyakorlat határvonalán” (Best Practice Frontier, BPF) működő vállalathoz hasonlítjuk. A BPF eljárással tehát a megfigyelt mintában részt vevő üzemek

¹ Az összes tényező termelékenysége (total factor productivity, TFP) kifejezi adott termék előállításában részt vett termelési tényezők aggregált termelékenységét.

² A hazai erőforrás költség (domestic resource cost, DRC) mutató valamely termék előállításához felhasznált termelési tényezők (termőföld, munkaerő és tőke, valamint a külpiaconról is beszerezhető primer inputok) használdozat költségéhez viszonyítja a termék határparitáson áron számított hozzáadott értékét.

³ Makroszintű versenyképességnek is gazdag szakirodalom áll rendelkezésünkre, annak ellenére, hogy elismert kutatók, többek között Porter (1990), Krugman (1996) megkérdőjelezik a makroszintű versenyképességi vizsgálatok létjogosultságát.

⁴ A becslési eljárás kidolgozása Parkan és Wu szerzőpáros nevéhez fűződik. 1999-ben megjelent tanulmányukban megtalálható az eljárás részletes leírása. Továbbá, az OCRA módszer bemutatása Fogarasi (2003a) disszertációjában is olvasható.

csoportjára vizsgáljuk az egységnyi input (üzemi összes költség) felhasználására jutó maximális outputot (bruttó termelési érték). A mintában szereplő üzemeket azért célszerű összehasonlítani, hogy betekintést nyerjünk, hogyan viszonyul adott termelési egység a legjobbhoz képest, figyelembe véve saját termelési lehetőségeire alapozott stratégiáját (Tóth, 2002). A működési versenyképesség számításakor *kedvező hatékonysági* (efficiency approach) és *kedvezőtlen hatékonysági* (inefficiency approach) együthathatókat kapunk, amelyek összege állandó az adott vizsgálatban részt vevő gazdaságok esetében. Értelemszerűen a kedvező hatékonysági mutató növekedése vagy a kedvezőtlen hatékonysági mutatók csökkenése preferált az eredmények értelmezésekor.

A FELHASZNÁLT ADATOK

Elemzésünk az 1998-2002 közötti tesztüzemi adatokon alapszik. Mivel ezen időszak első éveiben begyűjtött adatok országos szinten nem tekinthetők

reprezentatívnak, így az 1998-ban megfigyelés alá bevont gabonatermelő gazdaságok versenyképességi helyzetének alakulását követjük nyomon 2002. évig. Ez alatt az időszak alatt a tesztüzemi rendszer folyamatos fejlesztés alatt állt. 2001 volt az első év, amelyben a rendszer országos szinten kiépült és a gazdaságok kiválasztása reprezentatív mintavételre alapult (Keszthelyi-Kovács, 2002). A tesztüzemi mintavétel jellegzetessége volt a kezdeti időszakban a növénytermesztés és ezen belül a gabonatermelés túlreprezentáltsága. Ez az egész magyar mezőgazdasági termelés vizsgálatakor hátrányos lehet, mivel az ágazatok nem szerepeltek súlyuknak megfelelően a mintában, viszont a gabonatermelő gazdaságok helyzetének elemzésekor abban az esetben, ha ezt nem hasonlítjuk össze a többi ágazattal, kedvezőnek tekintjük. Öt egymást követő év tesztüzemei közül választottuk ki a vizsgált 36 gazdaságot az alábbi táblázatban bemutatottak szerint.

1. táblázat

A tesztüzemi adatbázis üzemszámának alakulása 1998-2002 között

Megnevezés	1998	1999	2000	2001	2002
Üzemszám összesen (AMÖ)	n.a.	n.a.	187 671	n.a.	n.a.
Alapsokaság (AM5 ⁵)	n.a.	n.a.	91 128	n.a.	n.a.
Üzemszám (FADN ⁶)	1 190	1 295	1 670	1 756	1893
Gabonát termelő üzemek	1 000	975	1 376	1 478	1598
Vizsgált üzem	36	36	36	36	36

Forrás: AKII, Tesztüzemi adatbázis.

⁵ AMÖ – Általános Mezőgazdasági Összeírás

⁶ FADN – Farm Accountancy Data Network (Mezőgazdasági Számvetési Információs Hálózat)

A teszüzemi adatállományban 474 olyan üzemet találunk, amelyek mind-egyik évben termeltek gabonát is; 332 olyan üzemet, amelyek a szántóterületük 50%-ánál nagyobb területen termeltek gabonát, és 36 olyan gazdaságot, amelyek az *összes szántóterületükön csak gabonát termeltek* 1998-2002 közötti időszakban. Ez utóbbi gazdaságok helyzetét elemezzük, mivel ebben az esetben nem szükséges az input költségek hozzárendelése különböző növénytermelési ágazatokhoz. Amint említettük, ezek a gazdaságok összes mezőgazdasági területükön gabonát termeltek az öt év folyamán, ami nem jelenti azt, hogy közben állattenyésztéssel ne foglalkoztak volna. A 36 gabonatermelő vállalkozás közül 35 egyéni és 1 társas vállalkozási forma szerint működik.

A 36 gabonatermelő gazdaságra vonatkozóan a működési versenyképesség vizsgálatához a következő adatokat használtuk fel: az üzemi összes költsé-

gek (I) közül az anyagköltségeket (II), a személyi jellegű ráfordításokat (I2) és az értékcsökkenési leírást (I3), valamint a bruttó termelési értéket (O). Az anyagköltségek tartalmazzák a közvetlen (vetőmag-, műtrágya-, növényvédő szer- és egyéb anyagköltségek) anyagköltségeket, hajtó és kenőanyag költségeket és az igénybe vett idegen gépi munka költségeit. A bruttó termelési érték az FADN nyilvántartási rendje szerint a támogatásokat is magában foglalja. A gazdaságok említett adataira vonatkozó leíró statisztikát a 2. táblázat tartalmazza.

Az átlagos bruttó termelési érték növekedése meghaladta az üzemek átlagos összes költségeinek a növekedését a vizsgált időszakban. Amint megfigyelhetjük az 1. ábrán, 1998-ban a bruttó termelési érték nagyon kis mértékben volt nagyobb az üzem összes költségeinél, a további években viszont a bruttó termelési érték nagyobb növekedését figyelhetjük meg a költségekhez képest.

1. táblázat

A működési versenyképesség vizsgálatához használt input adatok leíró statisztikája

(M.e.: 1000 forint)

Megnevezés	O	I	II	I2	I3
Átlag	15 932	14 502	6 355	1 503	1 217
Standard hiba	4 048	4 256	1 512	874	304
Szórás	24 290	25 534	9 070	5 244	1 823
Minimum	1 367	964	512	5	1
Maximum	131 548	141 610	53 847	31 815	9 869
Összeg	573 559	522 068	228	54 107	43 821

Forrás: AKII teszüzemi adatok alapján elvégzett saját számítások

A 36 gabonát termelő gazdaságot három csoportra osztottuk annak függvényében, hogy az adott üzem standard fedezeti hozzájárulásának milyen arányát képviseli a gabonatermelés⁷. Az első (GF1) csoportba tartoznak azok a gabonatermelő üzemek, amelyek gabonatermelésre szakosodtak (13-as kód a teszüzemi ti-

seli a gabonatermelés⁷. Az első (GF1) csoportba tartoznak azok a gabonatermelő üzemek, amelyek gabonatermelésre szakosodtak (13-as kód a teszüzemi ti-

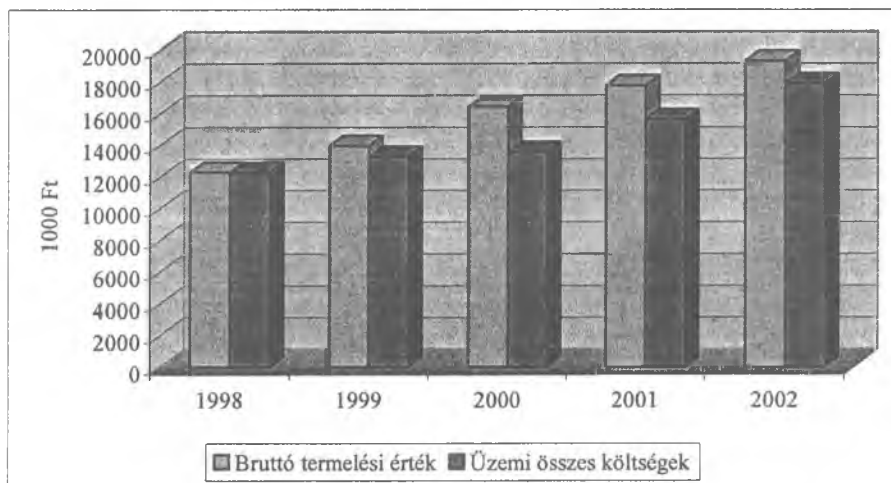
⁷ A standard fedezeti hozzájárulás számításáról lásd Béládi K. – Kertész R. (2002).

pizálás szerint). A második (GF2) csoportba kerültek azok a gabonatermelő gazdaságok, amelyek állattenyésztésre szakosodtak, de gabonatermeléssel is foglalkoztak, tehát fedezeti hozzájárulásuk meghatározó hányadát az állattenyésztés adta (41-es, 44-es és 50-es kód

a tesztüzemi tipizálás szerint). Végül a harmadik (GF3) csoportba a vegyes növénytermesztő-állattenyésztő gazdaságok kerültek (81-es és 82-es kód a tesztüzemi tipizálás szerint), amelyek esetében mindkét ágazat meghatározó a fedezeti hozzájárulás szempontjából.

1. ábra

A bruttó termelési érték és a költségek alakulása a vizsgált időszakban

Forrás: AKII, Tesztüzemi adatbázis

AZ OCRA-MODELL EREDMÉNYEI

A működési versenyképesség becslési eljárással kapott eredményeket különböző tulajdonságok – méret (SFH), tevékenységi irány, földminőség és a vezető életkora – szerint csoportosítva közöljük az alábbi ábrákon. A működési versenyképesség bemutatásakor a kedvező hatékonysági együttthatókat használtuk. Az évek közötti összehasonlíthatóság érdekében a *kedvező hatékonysági* együttthatókat az állandó együttes OCRA érték százalékában fejeztük ki.

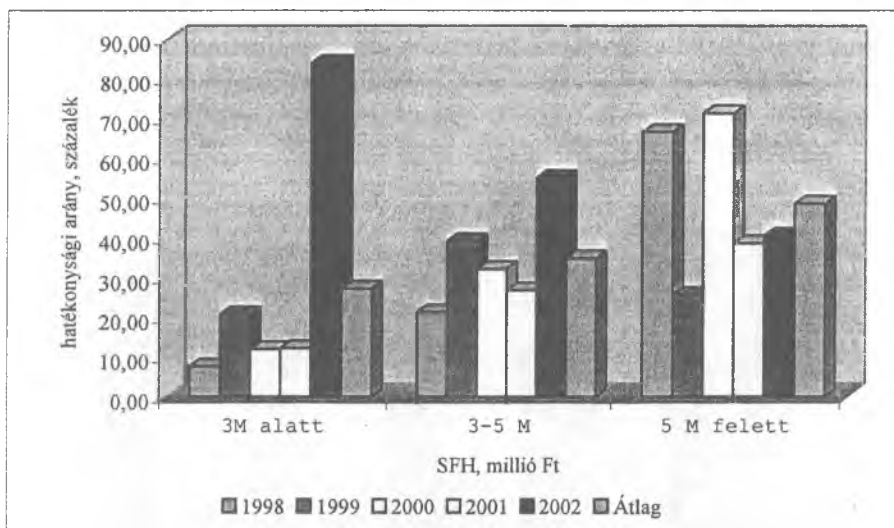
A vizsgált 36 gabonatermelő vállalkozás működési-versenyképességének növekedése figyelhető meg a standard fedezeti hozzájárulással kifejezett méret növe-

kedésével. A 2. ábra szerint a 3 millió forint alatti gabonatermelők átlagos hatékonysági együttthatója a legalacsonyabb, míg a legnagyobb méretkategóriában kedvezőbb az együtttható értéke.

Éves bontásban szemlélve, az első két méretkategóriába tartozó gabonatermesztőknél működési versenyképesség javulás figyelhető meg. Az 5 millió forint méret feletti gazdaságok esetében is hektikusan változik a hatékonysági együtttható: 1998 és 2000-ben megfigyelhető kimagaslóan magas működési versenyképesség a többi három évhez viszonyítva, de a gyengébb évek eredményei is általában kedvezőbbek az előző két kategóriához képest.

2. ábra

A működési versenyképesség alakulása standard fedezeti hozzájárulás szerinti bontásban

Forrás: A szerzők számításai AKII teszüzemi adatok alapján

Mindhárom méretkategóriában javult a gazdaságok működési versenyképessége 2002-ben az előző évekhez képest, de az első két méretkategóriában, az 5 millió forint alatti gazdaságokban kiugróan nagy javulás tapasztalható, amely abból következik, hogy ezeknél az üzemeknél nagyobb mértékben növekedtek a támogatások, mint az 5 millió felettieknél és kedvezőbb piaci árat sikerült elérni. A 3 millió forint alatti gazdaságoknál a támogatások szintje 160 százalékkal, a középső méretkategóriába tartozóknál 81 százalékkal, míg a legnagyobbaknál 79 százalékkal nőtt. A működési versenyképesség további javulása várható a gabona ágazatban az Európai Unió csatlakozás után a közvetlen támogatások növekedése következményeképpen, hiszen a közös agrárpolitika által preferált ágazatok közé tartozik a gabonaágazat (Udovecz, 2003). Az 5 millió forint felet-

ti gazdaságokban 10 százalékos, míg a középsőben 17 és legkisebb üzemek körében 14 százalékos termelői értékesítési árnövekedést figyelhetünk meg 2002-ben az előző évekhez képest.

A nagyobb méretű gazdaságok kedvezőbb működési versenyképességét alátámasztó vizsgálataink cáfolják a korábbi kutatások eredményeit, különösen a TFP-re alapuló megállapításokat, amely szerint a kisebb méretű gabonatermelők hatékonyabbak a nagyobbaknál.

A gabonatermelésre (GF1) specializálódott gazdaságok működési versenyképessége kedvezőbb az állattenyésztésre szakosodott (GF2) és vegyes gabonatermelő (GF3) üzemekhez viszonyítva a 3. ábrán megfigyelhető átlagértékek alapján. Az éves eredmények tanulmányozásakor megfigyelhetjük a működési versenyképesség nagyfokú változékonyságát: az előző évi kedvező verseny-

képességi együttható csökkenését a rákövető évben újra javulás követi mindhárom tevékenységi irány esetében. A egyes- és az állattenyésztésre szakosodott gazdaságoknál a versenyképesség ingadozásának mértéke alacsony: mindkét esetben 25 százalék alatti eltérések figyelhetők meg. A gabonatermelésre specializálódott gazdaságok jóval nagyobb ingadozást mutatnak fel: az évek közötti változás eléri a 60 százalékot is. A egyes típusba tartozó gabonatermelő gazdaságoknak egyik évben sem sikerült a legjobb működési versenyképességet elérni.

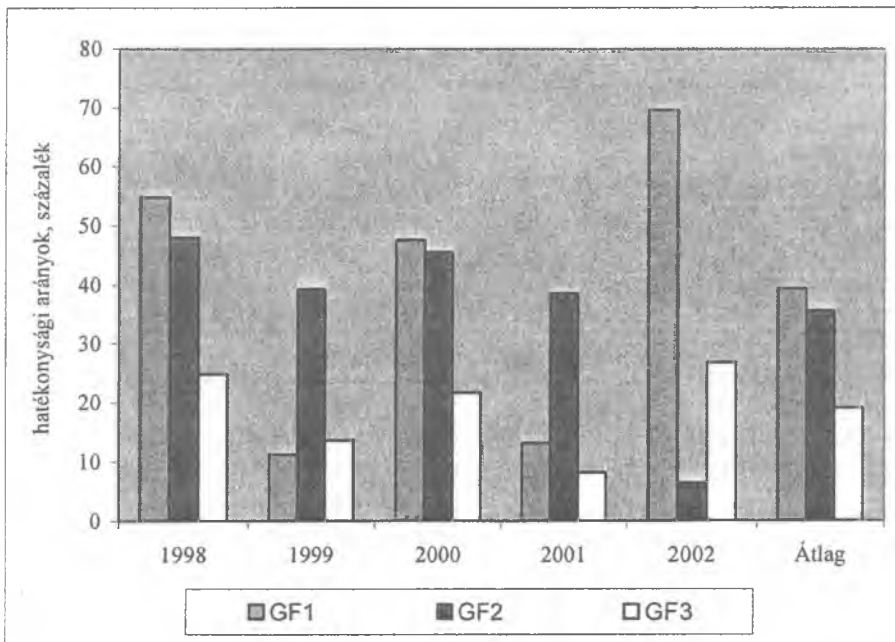
A gabonatermelésre specializálódott gazdaságok nagyobb versenyképessége figyelhető meg a másik két üzemtípushoz képest, viszont ezeknél a specializálódott gabonatermelőknél tapasztalható a

legnagyobb évek közti versenyképesség-beli ingadozás. Így a termelési típusok működési versenyképességének vizsgálatakor megfigyelhető magas szórás az eredmények körültekintő értelmezését teszi szükségessé.

A vizsgált gazdaságok földminőség szerinti csoportosításakor a gazdálkodási ésszerűség feltételének megfelelő eredményt kaptunk: a jobb minőségű földön termelőknél nagyobb volt a működési versenyképesség, mint a rosszabb minőségűeknél. A 25 aranykorona fölötti gazdaságokban a legnagyobb a működési versenyképesség, majd ezt követik a 20-25 aranykorona közötti üzemek és a legalacsonyabb működési versenyképességet a 20 aranykorona alatti termelők érték el (4. ábra).

3. ábra

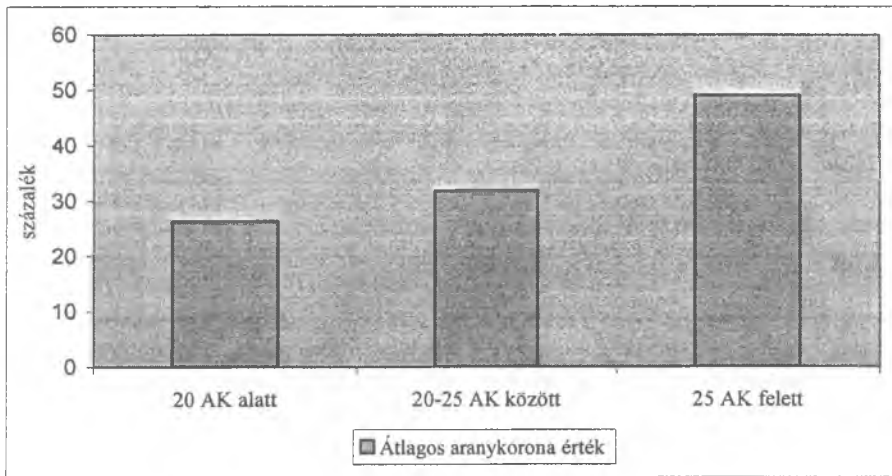
A működési versenyképesség alakulása tevékenységi irány szerint

Forrás: A szerzők számításai AKII teszüzemi adatok alapján

4. ábra

A működési versenyképesség alakulása a föld minősége szerint

Forrás: A szerzők számításai AKII tesztüzemi adatok alapján

Eredményeink alátámasztják azt a logikus szakmai elvárást, hogy a jobb minőségű földön termelők jobb működési versenyképességgel dolgoznak a rosszabb minőségű földön tevékenykedő társaiknál, valamint a gabonatermelésre szakosodott gazdálkodóknak jobb a működési versenyképessége az állattenyésztő, illetve vegyes üzemtípusok keretében gabonát termelő üzemekhez képest.

Az életkor szerinti csoportosítással azonosíthatjuk azt az üzemvezető korcsoportot, akik irányításával a tanulmányozott gazdaságok esetében a legkedvezőbb a működési versenyképesség. A vizsgált gazdaságok vezetőinek 40-50 év közötti életkorában a legjobb az általuk menedzselte gazdaságok működési versenyképessége⁸, ezt követi az 50 év feletti korcsop-

port, végül a 40 év alatti termelők következnek (5. ábra). Természetesen nem a vezető kora befolyásolja a működési versenyképességet, hanem ebből következően tapasztalatára és megszerzett tudására, amelyek segítségével versenyképesen tudja menedzselni gabonatermelő vállalkozását.

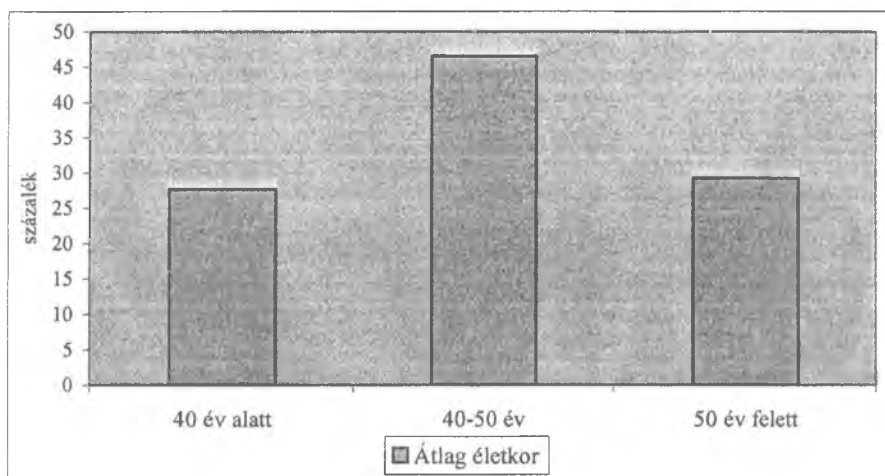
Elemzéseink alátámasztják a korábbi, más módszerekkel elvégzett kutatási eredményeket, amelyek szerint a vizsgált méretkategóriákon belül a nagyobb méretű gabonatermelő gazdaságok versenyképesebbek a kisebbeknél. A gabonatermelés szempontjából kedvező 2002. évi üzemi eredmények hatására a vizsgált időszakban javuló működési versenyképesség tapasztalható, miközben az Európai Unióban a magyar gabonafélék piaci részesedése kis mértékben csökkent a CMS modellel végzett számítások alapján. Annak ellenére, hogy vizsgálatunk a *belföldi* üzemszintű működési versenyképesség javulására utalnak, a CMS modell eredményei ágazati szintű *nemzetközi* versenyképesség javulást nem mutatnak. Ez további vizsgálatok elvégzését teszi szükségessé.

⁸ Véleményünk szerint ez az a korosztály, amelyik a gabonatermeléshez szükséges technológiai tudás, tapasztalat és gyakorlat meghatározó részét – nagy valószínűséggel közép- vagy felső vezetőként – még nagyüzemi keretek és feltételek között szerezte, s ez a felhalmozott tudás kamatozik náluk a működési versenyképesség kedvező alakulásában. Ezen hipotézisünk vizsgálatára azonban az FADN keretei között nincs lehetőségünk.

5. ábra

A működési versenyképesség a gazdálkodók életkora szerint

Forrás: A szerzők számításai AKII teszttizedmi adatok alapján

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) Banse, M. – Gorton, M. – Hartell, J. – Hughes, G. – Köcker, J. – Möllman, T. – Münich, W. (2000): The Evolution of Competitiveness in Hungarian Agriculture: from Transition to Accession. Kluwer Academic Publishers. – (2) Béládi K. – Kertész R. (2002): A teszttizedmek főbb ágazatainak költség és jövedelemhelyezete 2001-ben. AKII, Budapest, 4. szám. – (3) Gorton, M. – Davidova, S. (2001): The International Competitiveness of CEEC Agriculture. BASESS Conference, Cambridge, 7th-9th April. – (4) Ezeala-Harrison, F. (1999): Theory and Policy of International Competitiveness. Praeger, London. – (5) Fertő I. (2001): A magyar mezőgazdasági kereskedelem ex-post versenyképessége az Európai Unióban. Európa Fórum, 1. szám, 59-74. pp. – (6) Fertő I. (2004): A közép-európai országok mezőgazdasági teljesítménye az Európai Unióban a kilencvenes években. Külgazdaság, XLVIII. évf., május, 64-80. o. – (7) Fogarasi J. (2003a): A magyar gabonafélék versenyképessége. BKAE, Budapest, PhD dolgozat. – (8) Fogarasi, J. (2003b): Competitiveness of Hungarian Cereal Sector in the European Union. Specialization, Development & Integration, nemzetközi konferencia, Kolozsvár, 375-379. pp. – (9) Hughes, G. (1998): Productivity and Competitiveness of Farm Structures in Hungary. University of London, Wye College. – (10) Keszthelyi Sz. – Kovács G. (2002): A teszttizedmek 2001. évi gazdálkodásának eredményei. AKII, Budapest, 3. szám. – (11) Krugman, P. (1994): Competitiveness: a dangerous obsession. Foreign Affairs, March/April, 28-44. pp. – (12) Parkan, C. – Wu, M. L. (1999): Measuring the Performance of Operations of Hong Kong's Manufacturing Industries. European Journal of Operational Research, 118, 235-258. pp. – (13) Porter, M. (1990): The Competitive Advantage of Nations. Free Press, New York. – (14) Tóth J. (2002): A húsipar versenyké-

pességének vizsgálata OCRA módszerrel. Konferencia előadás, Mosonmagyaróvár. – (15) Tóth J. (2003): Aszimmetrikus árhatások az osztrák húsiparban – hazai tanulságokkal. Közgazdasági Szemle, L. évf., április, 370-380. pp. – (16) Udovecz G. (2003): A magyar mezőgazdaság versenyhelyzete. Gazdálkodás, XLVII. évf., 4. szám, 15-27. pp.

THE OPERATIONAL COMPETITIVENESS OF HUNGARIAN CEREAL GROWING FARMS

By:
FOGARASI, JÓZSEF – TÓTH, JÓZSEF

On the basis of data from test-enterprises between 1998-2002 we investigated in this study the operational competitiveness of Hungarian cereal growing farms as function of farm size and type, quality of soil and age of manager controlling the farm. Ranking order determined against the borderline of best practices measured as maximum output per unit input constituted the basis of the assessment of operative competitiveness. According to the OCRA model unstable improvements in operational competitiveness of cereal growers could be observed during the study period at the studied farms. Of the investigated enterprises bigger farms displayed higher operational competitiveness than smaller farms. Farms specializing in cereal growing achieved higher operational competitiveness than those specializing in animal husbandry or mixed operations. Quality of soil as a variable yielded the expected conclusion: the better soil farmers were working, the higher operational competitiveness they could achieve. Cereal grower managers aged between 40 to 50 years achieved the highest operational competitiveness.